

РЕЦЕНЗІЯ
НА МОНОГРАФІЮ СОБКО ГАННИ МИКОЛАЇВНИ,
ДОКТОРА ЮРИДИЧНИХ НАУК, НА ТЕМУ:
“ПСИХІЧНЕ НАСИЛЬСТВО: КРИМІНОЛОГІЧНІ
ТА КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ”

У сучасних умовах інтенсивного розвитку інформаційного суспільства особливої наукової значимості набирають дослідження, спрямовані на розв’язання соціально-правових та методологічних проблем кримінального права та кримінології щодо протидії саме насильницьким злочинам, які вчиняються за допомогою психічного насильства, а саме: погроз, примусу, примушування, маніпулювання та впливу. Одним із таких досліджень стала монографія Собко Ганни Миколаївни “Психічне насильство: кримінологічні та кримінально-правові засади протидії”, в якій автор намагається комплексно дослідити складну юридичну природу психологічного насильства, виходячи з його багатостороннього змісту.

Життя та здоров’я людини, її недоторканність та безпека є найвищими соціальними цінностями. Насильницькі злочини, що на них посягають, суперечать самій сутності людської природи та завдають непоправної шкоди суспільним відносинам. На цьому тлі найменш дослідженою формою прояву насильства є психологічні насильницькі злочини проти життя та здоров’я особи. Саме цей вид насильницької злочинності останніми роками вважається показником соціальної системи, що відображає негативну якість внутрішнього стану певної громади, є індикатором конфліктності останньої та сигналізує про ступінь соціальної напруженості відповідного середовища.

У процесі розбудови соціальної правової держави важливим вектором державної політики є забезпечення дотримання прав людини загалом і права на психічне здоров’я зокрема. Міжнародні акти, Конституція України та інші законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти створюють фундамент для забезпечення прав і свобод, проте в умовах кризових явищ у суспільстві забезпечення основоположних прав і свобод людини є важливим імперативом у сучасній юридичній теорії та практиці, де нормативно-правові механізми регулювання відіграють основну інструментальну роль. З іншого боку, суспільна зумовленість удосконалення законодавчого забезпечення прав людини на здоров’я полягає у вільному волевиявленні власних потреб без будь-якого примушування або примусу чи погрози. Толерантність побудована на основі правової свідомості, яка має бути результатом ефективної правової державної політики. Важливим аспектом цієї проблеми є й той факт, що законодавче регулювання охорони особи від насильства відображене загалом у загальній формі, залишивши поза увагою такі важливі сфери суспільних відносин, як забезпечення правових гарантій психічного та психологічного здоров’я населення тощо. Ураховуючи наведені вище міркування, тема монографії Собко Ганни Миколаївни “Психічне насильство: кримінологічні та кримінально-правові засади протидії” не викликає зауважень щодо своєї актуальності. До того ж, відразу слід наголосити, що перед нами вагоме наукове дослідження, що базується на значній джерельній базі та глибокій аналітичній роботі, проведеній автором.

Робота складається зі вступу, п'яти розділів, двадцяти одного підрозділу, висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура монографії є досить обґрунтованою та логічною.

У першому розділі “Теоретико-методологічні засади дослідження психічного насильства у кримінальному праві” викладаються результати загально-теоретичного дослідження, зокрема філософсько-методологічні, соціально-правові та психологічні аспекти психічного насильства, розкривається методологія дослідження та розглядається генезис поняття “психічне насильство” у сфері охорони здоров'я населення. Приділяється увага міжнародному досвіду у сфері охорони особи від психічного насильства.

Другий розділ “Юридичний аналіз психічного насильства” присвячений кримінально-правовій характеристиці психічного насильства, особлива увага приділена об'єкту та предмету психічного насильства, а також мотиву та меті. Крім того, у розділі розглядається психічне насильство як кримінально-правова категорія та гіпноз як прояв психічного насильства. У роботі проаналізована велика кількість судових рішень по кримінальним правопорушенням, які вчинені із застосуванням психічного насильства, що відображається в додатках до роботи.

У третьому розділі “Різновиди психічного насильства у кримінальному праві України” досліджується класифікація психічного насильства (поняття, види, структура), а також особливості психічного насильства у злочинах проти власності та громадської безпеки. Приділено увагу таким видам психічного насильства, як примус, примушування, погроза та залякування. Проаналізовано судові рішення за останні 7 років щодо тенденції вчинення злочинів за допомогою психічного насильства різними способами, а також статистика Генеральної прокуратури України за останні три роки щодо порушення кримінальних справ, їх закриття та складення обвинувальних актів, які направлені до суду. Усі тенденції відображені в діаграмах та схемах, розміщених у додатках до монографії.

У четвертому розділі “Криминологічна характеристика психічного насильства” значну увагу приділено розкриттю особливостей функціонування механізму криминологічного дослідження за участю спеціальних суб'єктів, зокрема проведено анкетування представників правоохоронних органів, що відображено в додатках. Досліджено віктимологічну характеристику та її значення для дослідження психічного насильства.

Завершує монографічне дослідження п'ятий розділ “Напрями удосконалення правового механізму запобігання злочинам, що вчиняються з використанням психічного насильства”, який присвячений розгляду сучасного стану та удосконаленню загальносоціального запобігання злочинам, що вчиняються з використанням психічного насильства. У розділі розкриваються фундаментальні проблеми спеціально-криминологічних заходів протидії психічному насильству, а саме: системоутворюючі методи нормативного правового регулювання суспільних відносин в інформаційній сфері; соціальні напрями протидії, спрямовані на зменшення соціальних суперечностей у криминогенному протистоянні різних верств суспільства, підтримку малозабезпечених громадян, зміцнення інституту сім'ї, створення належних умов для соціалізації особистості та подолання негативних наслідків безробіття, соціального відчуження, низького рівня життя, вимушеної

міграції тощо. Напрацьовано конкретні пропозиції щодо вдосконалення охорони здоров'я від психічного насильства. Зазначене потребує внесення відповідних змін до Закону України про кримінальну відповідальність, удосконалення чинного законодавства, проведення відповідних реформ у законодавстві тощо.

Однак, як і будь-яке наукове дослідження, монографія містить окремі положення, що мають дискусійний характер, а саме, що змінення психічного та психологічного насильства на нефізичне насильство є суперечливим.

Монографічне дослідження Собко Ганни Миколаївни на тему: “Кримінально-правові та кримінологічні основи протидії психічному насильству” є цінним для наукової діяльності, а надані матеріали мають високий теоретичний рівень та суттєве практичне значення.

Зважаючи на зазначене вище, рецензована монографія може бути рекомендована до друку.

Рецензент:

**доктор юридичних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач науково-дослідної лабораторії
кримінологічних досліджень та проблем
запобігання злочинності Державного
науково-дослідного інституту МВС України**

О.Г. Кулик